

Zarobljeni sjenama

DARKO PERNJAK

Utvare; fenomeni proizašli iz stiska samoće. David se poveo za igrom svjetla. Staklena šalica po staklenoj površini stola, vuče ju, rezak zvuk škripanja kontrolirao je brzinom, tražio je granicu, frekvenciju na kojoj se koža sama od sebe naježi. Bude se zlodusi. Zeleni čaj preklapao se sa zelenilom travnjaka, prašan cigleni zid dvorišta s crvenilom patuljastog javora. Živjeli su u privilegiranoj zoni, u Zagrebu je to bilo ekskluzivnije nego Tuškanac, jednosmjerna ulica na Zrinjecu, na suprotnoj strani ulice mali park. Nekim začudnim spletom okolnosti kuća je stiješnjena s oba boka s dvije velike palače, ali je imala svoj haustor dovoljno širok da posluži kao prostrana garaža i prostrano dvorište. Okolni nijemi stari zidovi visokih zgrada samilosno su propuštali sunčeve zrake do tla tijekom cijelog dana. A nekad se u njega bacalo smeće s prozora. Prigodno odlagalište danas je uređeno u vrt japanskog tipa. Oaza zelenila usred urbane džungle, samo njegova. Pod od izdržljivog sibirskog hrasta djelomično omeđen grmovima lavande, uz staklenu stijenu žlijeb kojim se penjao grm bijele ruže penjačice. Dvorište stvoreno da zrači mirom i spokojem, no u Davidu je tinjala tjeskoba koja se nije mogla poništiti tek pukim uranjanjem u vizualnu esenciju savršenog sklada simboličnih elemenata. Vrisak se odbijao od zidova. U kosti se uvlačila jeza. Nije mogao prestati škripati.

Bilo je jutro nedjelje koju je kanio provesti sa Željkom u obiteljskom zbližavanju. Ritam klatna; plan – raspored, plan – raspored, plan – raspored; jedino je što zna. No, sada je sve uzaludno. Šalicom struže pa je okreće. U glavi mu vlada poprilična zbrka. Želi se jednim rezom odvojiti od stvarnosti. Istovremeno je pun i prazan.

Željkine riječi odzvanjale su praznom glavom u beskonačnoj jeki, u odblesku zelenog čaja vidi njen bijesni pogled. Činilo se kako se njegov plan o zajedničkom danu neće ostvariti. Danas još nije izašla iz svoje sobe. David je već neko vrijeme osjećao kako mu kći izmiče, kao da se ne čuju kad razgovaraju. A nekada su se mogli razumjeti i da ne razgovaraju. Prije kratkog vremena, kada je na povratku iz Kine, tijekom presjedanja na azijskom aerodromu teško pamtljivog imena, ulovio u nekom mirnom kutu čekaonice desetak minuta besplatnog interneta i nazvao je, shvatio je kako se nešto ozbiljnog dogodilo u njenom životu. Ili je njegova slušalica bila daleko od uha ili je na mikrofon govorila izdaleka.

– Dobro. Da. Ne znam. Ne – bili su Željkinu šturi odgovori na bilo koje pitanje.

– Željka! U nedjelju sam svakako planirao dan provesti s tobom. Otići ćemo na ručak u Gornji grad ili na hamburger, po tvom izboru. Mogli bismo gore, na Sljeme, do planinarskog doma na ručak pa poslije prošetati po prirodi, a možemo i doma kuhati, kako god želiš – David je ponavljao prijedloge u nastojanju da dopre do njenog razuma.

– Ne znam. Danas sam bila kod mame – naposljetku je osuđujuće hladno zaključila razgovor i prekinula vezu.

Pokušao je njezino poklapanje slušalice opravdati tehničkim poteškoćama u vezama, ipak je on bio na drugom kraju svijeta. Nazvao ju je rano, u Zagrebu još nije bilo ni osam ujutro, a izjutra je Željka uvijek bila nervozna, zasigurno se htjela našaliti, dovršiti misao nekom banalnom rečenicom, prije nego što ju je prekinulo. Ma radilo se o pukom nesporazumu, David se uvjeravao da sve to nije ništa. Željka je

njegovo drago djetesce. Nije dopuštao slici – velike kovrče i oči, osmijeh, topla ručica u njegovoj glomaznoj šaci – da se raspline. »Ne bi moja Željka nikad sa mnom tako razgovarala.«

David kroz zelenilo čaja uranja u zelenilo dana, sve mu se zeleni pred očima, navodno je u boji smirenja, trebao bi se umiriti. Nikad se stvari u životu ne poklope kako bismo htjeli. Imao je luksuznu kuću na prestižnoj lokaciji, poslovna karijera bila mu je na vrhuncu, a sukladno tome i prihodi. Ne može se više reći da je radio za novac, zbog novca, davno je već odmaknuo od ikakve egzistencijalne ugroze. Radio je radi izazova, posao je postao neodvojiv dio njegova života, identiteta. No, sve je imalo svoju cijenu. Sjedio je u oazi doma, vratio se, a kao da se i nije vratio. Željka ga je umjesto zagrljajem dočekala manevrima izbjegavanja. Lovili su se po sobama i stubištima, na jedna bi vrata David ušao, a na druga Željka izašla. Kuća je postala labirint, presjek u horizontalnom i okomitom smjeru, poligon za izvođenje videoigre, 3D igrice, poput onih što su se igrale na televizijskim ekranima u kutijama u lunaparku. Dvije zelene jabuke, jedna grize, druga bježi da ne bi bila pojedena. Nisu mogli biti u istom prostoru. Kad je god on bio gladan ona se već najela, kad je god htio razgovarati ona je bila zauzeta nečim drugim, a kad bi je napao s više od dviju rečenica nestajala bi iza zatvorenih vrata svoje sobe na katu. Nije želio vjerovati kako se među njima nešto ozbiljno događa, radije se odlučio strpljivo čekati da se provjetre mušice iz njezine glave. Ionako je po planu narednih nekoliko, a možda i više dana trebao biti doma, nečim će je već pridobiti. Predlagao joj je odlazak u kino, kupovinu garderobe, nudio joj se kao prijevoz do – bilo kuda. Nizašto ga nije trebala. Pravila se da ga ne čuje. David nije posustajao s pomirljivom taktikom, životno iskustvo naučilo ga je da u jednom trenutku mora doći otvaranja. Odgađanje bi moglo dovesti do erupcije. I bio je pravu.

– Ne znam kada, nikada! – eksplodirala je konačno na njegovo posljednje od niza

uzastopnih pitanja kad ju može izvesti na ručak. – Misliš da mi to nešto znači što ćeš me izvesti na ručak? Baš me briga za tebe. Idi tamo gdje već ionako jesi cijelo vrijeme, na putu. Putuj svoja putovanja. Idi tamo, tko zna kamo i baš me briga kamo i ne pitaj više za mene. Znam ja što ti hoćeš, ti bi da ručamo i da pristojno razgovaramo. Da se pravimo da smo uljuđena obitelj. Servirat ćeš pokoju svoju priču s egzotične destinacije, onda ćeš mi se taktično obratiti s nekim svojim pitanjem, kao, zanima te što i ja mislim, kako je meni, sve s namjerom da se raspričam, otvorim, pa da smo kao neki prijatelji. Sve neki odgojni trikovi. Ne zanima me to više! To doista više nema nikakvog smisla. Zar sam baš morala s tobom zaglaviti?! – vrisnula je kao da ju je netko vukao za kosu, kao da je bila opsjednuta.

– Kako to misliš, da si »zaglavila« sa mnom? – s osjetnom gorčinom u grlu David je jedva ispustio glas.

– Pa zaglavila, točno kako sam ti rekla, za – gla – vi – la! Uopće mi nije jasno zašto živim s tobom, zašto sam u ovoj u kući i sve!

– Željka, ali ne možeš tako govoriti.

– Mogu i hoću! Ionako sad znam sve.

– Što to sve?

– Sve. Baš sve! – bijesno je razrogačila oči. Iskrila je poput naelektrizirane oštrice. – Ako baš želiš pokazat ću ti dokaze. Znam sve!

Otkako je Antonela otišla, razumljivo, više ništa nije bilo kao prije, no držao je da su stvorili novu unutaraju dinamiku, da je obiteljska rana zacijelila. Uostalom, ustrojio je dobar raspored koji ne bi smio zakazati. Bez obzira bio on kod kuće ili ne, četiri dana u tjednu dolazila je trenerica učenja da radi sa Željkom sve oko škole i njenih brojnih izvannastavnih aktivnosti i da joj bude savjetnica oko svih ozbiljnih ženskih stvari. Karla je bila studentica, godinu starija od Željkinog starijeg brata Matije, računao je da bi se mogle s vremenom zbližiti, postati si dobre. Kuću je čistila i peglala gospođa Marija, namjerno ju je tako zvao da je djeca ne bi kvalificirala kao

sluškinju, žena je pošteno radila za svoju plaću i želio je da se to poštuje bez obzira na hijerarhiju posla. Kuhanje je uredio demokratski, mogla je birati hoće li joj kuhati Marija, Karla, hoće li jesti vani ili si sama nešto pripremiti. A kad bi ju trebalo nekamo odvesti nije ovisila o tramvajima, na raspolaganju je imala pouzdanog taksista. Trebala je samo okrenuti dogovoreni broj ili mu poslati poruku i on bi se našao kad i gdje treba. Sustav je bio precizan, trebao je funkcionirati. Samo je trebalo držati se plana i rasporeda. Uostalom, nisu više bili mala djeca, njihov stupanj samostalnosti bio je visok. Srknuo je zelenilo u sebe, zažmirio, niz jednjak mu je klizila topla tekućina, poput energetske želatine, snaga se širila plućima, aroma mu izašla na nos. »Pa što je onda pošlo po krivu?«, sublimirao je tjeskobu u pitanje. Nažalost, odgovora je bilo previše.

Posljednjih mjeseci Matija je rijetko bio doma. Neprestano je dogovarao istraživačke projekte s fakultetima izvan grada, pa čak i izvan države tako da se dogodilo da je mlađa sестrica u proteklom razdoblju uglavnom ostajala doma sama. Podcijenio je njihov odnos, često se činilo da se više mrže nego vole, a očito je da se znala osloniti na brata. Tu je bio i pubertet, Željka je ušla u svoje lude godine, koliko god mu djelovala pribrano, u to malo vremena što su provodili zajedno, hormoni su učinili svoje. Gledao je to kao šalu, to što je prolazila kroz faze crvene kose i crnih očiju, piercinga u nosu i tetoviranja. Srećom, iz posljednje faze pokupila je samo mali lijepi leptirić na tjemenu što je estetski bilo posve prihvatljivo. Bila je tinejdžer, tješio se David, tu se ionako nije moglo ništa drugo nego čekati da to stanje prođe pa da sve ponovno postane bolje. Stoga se, to malo vremena što su provodili zajedno, nije htio svađati. Da je i bio doma, možda bi opet bilo isto. A možda ne bi. Je li se moglo ikako izbjeći ono od jučer?

Dok ju je sinoć gledao kako se bijesno ruši po stepenicama s gomilama fotografija u ruci osjetio je grč u Adamovoj jabučici. Poželio je da mu se kao nekad objesi oko

vrata kad ga vidi, da mu pretražuje putnu torbu u potrazi za svojim poklonom, da cijelu večer provedu na trosjedu u pregledavanju slika s mobitela i detaljnom prepričavanju svega onoga što je tamo daleko vidio i doživio. Uz šalicu toplog čaja i ugašeni televizor. Skočila je prema njemu kao bijesna mačka.

– Pogledaj, no pogledaj samo – rasipala je fotografije po stolu.

Stare fotografije mlade Antonele svrstala je na lijevu stranu, Davidove na desnu, svoju otisnutu kućnim pisačem na običnom papiru na sredinu. Odnedak je izvukla još nekoliko skeniranih pa otisnutih fotografija koje je naopačke položila iznad svega.

– Pogledaj. Ovo sam ja, sad, danas. Ovo si ti otprilike istih godina. Vidiš sličnost? Aha, ono, oboje smo ljudi. U redu. Ljudski rod, bijelci, Europljani, još nešto? Brada, zubi, nos, čelo? Ne, ne bi se reklo, ha? Pogledaj ovu svoju uvećanu glavu – okrenula je prvi papir na kojem je bio mladi David glave uvećane do Željkiine veličine. – Ima li sličnosti? Hajde, reci mi? A pogledaj ovu – sljedeća je bila Antonelina slika. – Usporedi nos, položaj očiju, obraze pa čak i čelo. Ima sličnosti, ovdje ima, ha? Pogledaj još. Evo jedne tvoje, pa jedne mamine, jedne tvoje, pa jedne mamine, nema – ima, nema – ima ... Što je, ostao si bez riječi, ha? Kad ste mi mislili reći?

– Što, ne razumijem... – znojio se David.

– Što se sad praviš lud, jesam li ti sad sve dokazala? Forenzika na djelu, istina na vidjelu. Kako bih ja mogla biti tvoja kći kad ne postoji niti jedan element sličnosti među nama. Ili ti još uvijek misliš da si mi stvarno otac? Čekaj malo, pa ti možda ne znaš?! Ha, ha, ha! Stari, pa ti možda stvarno ne znaš! Iako ne vjerujem. Reci sad, reci, imaš li što reći u svoju obranu? Jesi li mi ti uopće otac? Jesam li ja usvojena ili si ti samo ispao običan papak?

– Čekaj malo, Željkić, pa ne ide to tako. Baciš mi tih nekoliko fotografija na stol i nakon toga više ti nisam otac. A što ako ti doista i nisam biološki otac, što bi se pro-

mijenilo... – David nije uspio završiti rečenicu.

– Aha! Znala sam! – presjekla ga je.

Ostao je bez slina u ustima, grlo mu se do kraja zatvorilo, a mračna vrtoglavica prikovala ga je za stolac. Zavrtjela se kuhinja i crveni javor u dvorištu, zidovi zgrada i vedro noćno nebo, ponirao je u pulsirajuću mračnu dimenziju. Kad se dva tijela u beskonačnom svemiru susretnu, velika je vjerojatnost da je to bilo prvi i zadnji put. Konačno razjedinjenje, nakon točke rastanka, velika je vjerojatnost da se dvije beskonačne putanje više neće presjeći. Pamtio je kako se Željka kao malo dijete znala bezrazložno razljutiti na njega. Još u pelenama imala je potrebu da mu sjeda na lice i gnječi ga. Njen bezobzirni pogled suženih zjenica strašio ga je. Kasnije bi ga znala opaliti štapom po glavi bez ikakva upozorenja i povoda, ljutila se kad bi dolazio po nju u vrtić, nije mu dozvolila da je prati prvog školskog dana niti kasnije dočekuje ikada pred školom. Davidu su se fragmenti neugodnih sjećanja razigrali u svijesti. Doista, što ako Željka nije bila njegova kći? To bi objasnilo zašto se kroz djetinjstvo često tako ružno ponašala prema njemu. Dijete je znalo.

– Sad se, eto, sve zna – kako je David šutio, tako je Željka nastavila. – Valjda nešto znaš, ali ne znam što i ne zanima me. Ovo sve skupa mi nema smisla. Razmišljam da se pridružim mami.

Na ovoj za Davida posebno bolnoj rečenici završio je njihov jučerašnji razgovor.

Vani je toplo sunce lizalo krovove, plavim nebom kotrljalo se snježno brodovlje. Nedjelja je bila idealna za bezbrižno branje ivančica, puhanje maslačaka i vruće jabučne štrukle. Za uron u zonu smirujućeg zelenila, daleko od hladnog asfalta, nabrušenih državnih službenika, hinjene poslovne ljubaznosti, krivih odluka, mailova, kartonske hrane, probavanja nepoznatih namirnica. Tamo u Kini morao je dobro paziti da mu ne posluže pseće meso, to doista ne bi mogao podnijeti. Uh, sva ta putovanja! Kao da su njemu putovanja bila draga, kao da nije on podnosio najveću žrtvu! Na-

kon što je nekoliko puta obletio zemaljsku kuglu, zbog posla, ne zbog dokonog avanturizma, smatrao je da je zaslužio trenutke opuštanja s voljenom kćeri, malo zajedničkog intimnog vremena. Nije li to radio da bi njoj sutra bilo bolje? A znao je da ga je zavrijedila i ona, bila je doista uzorna i lijepa i pametna i samostalna i sve, ali trebala je još malo djetinjstva, odrasti se uvijek stigne. Jučer kao da se sve stubokom promijenilo. Među njima rastvorio se ponor. Obuzeli su ga tiha tuga i jad. Kao da je sve što je ikada u životu radio, radio samo za i zbog obitelji, obitelji koja možda uopće ne postoji, sve je postalo bezvrijedno, promašeno. Da je život koji je zdušno stvarao samo sanjao, san da se rasplinuo, samo što se okrenuo s lijevog na desni bok, svega je nestalo, sve zbog čega je živio, pa nije bio niti on samo od krvi i mesa, imao je nešto u grudima, valjda dušu. Postao je bespomoćan, bezidejan i poražen. Nije vidio kako dalje.

Prizor sinočnjeg Željkinog bijesa cijelog jutra ponavljao mu se pred očima. Iz srca je krvarilo. Loš film vrtio se u krug, već viđene scene, Željka mu okreće leđa, on postaje zarobljenik ekliptike oko činjenice da mu Željka više nije ništa. Probudio se njen stari pogled. Na trenutke kao da je postajala netko drugi, neki nemilosrdni gad, ubojica. Možda nije ona kriva, možda nitko nije kriv? Tko zna tko je prije živio u ovoj kući? Možda je bila opsjednuta zaostalim utvarama, možda je u pitanju bila nadnaravna pojava koja sama po sebi i nije nevjerovatna? Grad je star, kuća na istom mjestu stoji već tristo godina. Lako se moglo zamisliti neko nesretno ubojstvo na mjestu njihovog dnevnog boravka, ili još gore, samoubojstvo ubojice na tavanu, ti duhovi nikad ne odlaze na nebo. Ali to su bili samo trenuci, većinu vremena u njenom ponašanju prepoznavao je Antonelu. Imale su isti osmijeh i pokret kad poseže za marmeladom s najviše police. Na isti način zabacile bi dugu kosu unatrag. Antonela nikada, baš nikada nije bila zla i njen duh sigurno ne bi dopustio da se u nju useli neki ubojica ili samoubojica. Da, Željka

je bila Antonelina. Ponovno se povuklo mučno pitanje koje je David pod svaku cijenu htio izbjeći; je li Željka uopće moja?

»Hajde, ne trebaju ti novi forenzični dokazi, poznaješ je dobro, ipak si joj godinama bio otac. Sjeti se, pronađi nešto«, govorio si je David. Dječji rođendani, ljetovanja na Visu, sladoledi i razmatanje poklona Svetog Nikole, kokice i kino, domaće zadaće i zajednička kupovina po supermarketima. Naposljedku se osmjehnuo, pronašao je točku dodira. Zajedničke su im bile brojke. Uočio je to kad su duge morske ljetne večeri provodili kartajući remi. Lako smo pamtili datume, količine, iznose. Oboje su lako zbrajali, uočavali sve vrste brojčanih podudarnosti te stvarima i pojavama radije dodjeljivali brojčane oznake nego imena. Da bila je i Davidova. Štoviše, ponekad bi mu se pričinilo kad bi je čuo da govori iz druge prostorije da čuje svoju pokojnu majku, i ona je bila matematičarka. »Željka je moja, imam dokaz!«, od razdražanosti leđima su ga prošli trnci.

Rano jutros razaslao je mailove, otkazao nekoliko narednih putovanja. Obitelj i Željka sada su bili prioritet. Ozbiljno se počeo baviti mišlju da prestane raditi ili da barem promijeni posao. Željka je od jutra puštala glasnu muziku u sobi. To je mogao biti dobar znak, barem se prekinula jeziva tišina nakon svađe. Čekat će je koliko treba, napokon, bio je kriv po svim točkama optužnice. Davala mu je do znanja da se osjeća usamljeno i napušteno, a on je to zanemarivao. Mama mu je uvijek govorila kako posjeduje djedovu odlučnost i upornost. Sada je bilo vrijeme da to i dokaže. »Ostajem! Posadiću u vrtu još jedan javor!«, pozvao se na odlučnost svih praočeva u sebi.

Sjena se nadvije nad kvadratom plavog neba, nisu to bili oblaci. Hladni trnci pretvore se u jezu. Prsti mu prorade, šljokne u sebe ostatak čaja, odvoji se od šalice i stola, obriše se rukavom, obliže jezikom. Dohvati ga neodoljiva želja da prste zarine u travnjak, iskopa rupu u zemlji, tek toliko da vidi koliko duboko može dospjeti. Da pokida sve crveno na javoru, da

vidi hoće li mu izrasti zeleno lišće. Da kamenjem koje iskopa razbije sve lomljivo na vlastitoj mučljivoj kući, sve susjedske provirivačke prozore i crjepove okolnih sretnih domova. Da nasumce gađa preko kuće na ulicu pa da i tamo razbije sve što naiđe; automobile, poštare, tramvaje, glave čoravih penzionera. Šalicom da razbije stakleni stol, porazbija staklenu stijenu terase i kuhinju, prekine sve te lance što ga drže za dom. Kome treba dom, nastupila je nova era, svatko za sebe, obitelj je sranje. Htio je da se sve staklene površine u jednom prasku razlete, polete uvis, posmiču sve na putu do oblaka, raščehaju plavo nebo, da se ogoli svemir. »Dosta!«, zadrhti uplašen sumanutim mislima. »Dosta!«, prozbori si potom u bradu u pola glasa. »Tko to progovara iz mene? Opsjeda me zloduh, moram se sabrati.«

Gore je Željka ugasila muziku nakon čega su vrata kratko škripnula, očito je namjeravala sići. Prenuo se i David, sjene na stolu promijenile su mjesto, očito je nakratko potonuo, odvojio se od sebe. Osjećao se krepko u očima, kao nakon plakanja, bit će da se odmorio, bio je siguran da ide k njemu. Dugo je silazila niz stepenice, brzina joj je bila dvije sekunde po stepenici. Oklijevala je. Polukat, polukat, kat, hodnik, po hodniku pa zadnji polukat. David je sjedio na terasi leđima okrenut kući. Željka je šutjela na vratima.

– Ahm – pročistila je grlo.

David je mahinalno povinuo leđa u očekivanju udarca štapom. Nije joj htio odgovarati. Nije bio siguran bi li ga razumjela kad bi joj objasnio zajedničku sklonost brojkama, bi li to priznala kao dokaz njegova očinstva. Polako se okrenuo. Vratila je prirodnu boju kose, s lica skinula jarku šminku. Obukla se obično, u plavu košulju, tajice i patike. U ruci joj je šuškala vreća za smeće ispunjena poderanim papirima. Fotografije, shvatio je, želi ih baciti? Zagledao se u njen izraz lica, podsjetio ga je na nešto. Bilo je to kad mu je bilo devet godina. Mama ga je prvi puta vodila zubaru, čemu se on divlje otimao, zatim ga je za nagradu odvela k medicaru po crvene

bombone i na fotografiranje. Na toj slici David je imao blago pognutu glavu, a okrugle oči ispod obrva uperene ravno u objektiv. U pogledu se ogledala dramatična epizoda koju je proživio, nevini dječji slom i ponovno sabiranje. Isti taj pogled imala je Željka. Suza mu se u hipu stvorila u oku i prelila na obraz.

– Tata! – objesila mu se oko vrata, baš kao nekad kad je bila mala. – Što si ono rekao? Ručak u Planinarskom domu? Dobra ideja.

Rijedak gost spusti se s neba, lastavica, napravi dva kruga pa se dignu uvis. Sjene se stisnu uza zidove dvorišta, uskoro će podne. Učini im se da čuju uzdah, nekog trećeg, ali kad se okrenu nema nikog. To samo travnjak diše.